

TIINA SILVASTI, TUIJA MONONEN JA PEKKA JOKINEN

Havaintoja maaseutusosiologian 13. maailmankongressista – Katse ruokaturvaan

Maailman maaseutusosiologian järjestön IRSA:n järjestyksessään 13. kongressi pidettiin helteisessä Lissabonissa heinä-elokuun vaihteessa. The new rural world – from crises to opportunities -otsikolla järjestetty kongressi keräsi yli 1000 osallistujaa ympäri maailmaa.

Ruoka oli kongressissa näkyvästi esillä. Työryhmiä, joita oli yli 70, lähes kolmannes keskittyi ruoan tuotantoon ja kulutukseen. Myös muissa ryhmissä kuultiin ruokaan liittyviä esitelmiä. Toki kongressissa käsiteltiin laajasti myös muita maaseutututkimuksen teemoja, mutta keskityimme tässä matkaraportissamme kongressin keskeiseen teemaan, ruokaan.

Oikeus ruokaan

Kutsuesitelmät olivat aiheiltaan ruokapainotteisia. Jo avajaisissa saimme kuulla videon välityksellä YK:n ”Oikeus ruokaan” -selvitysmies Olivier De Schutterin esitelmän. Sanoma oli selkeä: Ihmisillä on oikeus ruokaan ja ruoantuotantoa tulee kehittää kestävästi kehityksen mukaisesti kunnioittaen niin ekologisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kuin taloudellisenkin kestävyuden periaatteita.

Kongressin alussa järjestettiin globaaliin ruokaturvaan ja ympäristöongelmiin keskittynyt symposiumi. Ruokaturva oli jälleen keskeisesti esillä, mutta niiden alueiden edustajat, joilla puutteellinen ruokaturva uhkaa ihmisten henkeä ja terveyttä, puuttuivat esiintyjien joukosta. On huomionarvoista, että maa-

ilmankongressissa onnistuttiin järjestämään globaaliin ruokaturvaan liittyvä keskustelutilaisuus, jonka kaikki osallistajat olivat anglosakseja.

Ensimmäisen kutsuesitelmän piti kuitenkin FAO:n pääjohtaja José Graziano da Silva. Hän sai De Shutterin kanssa edustaa puuttuvaa kolmannen maailman näkökulmaa. Ruokapainotteisen päivän päätteeksi järjestettiin vielä toinen symposiumi ”Agri-food Alternative Movements” kunnianosoituksena pitkän linjan maaseutututkija William H. Friedlandille. Emeritusprofessori Friedland nimitettiin University of California Santa Cruziin professoriksi vuonna 1968. Hän eläköityi opetustehtävistä vuonna 1991, mutta toimii edelleen aktiivisesti maaseutututkimuksen kentällä. Tutkimuksellisesti lähellä hänen sydäntään on viimeaikoina ollut viininviljely ja hän on intohimoinen kalifornialaisten viinien puolestapuhuja. Maailmankongressin varsin länsimaista näkökulmaa ruokaturvaan tasapainottivat tässä vaiheessa keskusteluun osallistuneet uusien sosiaalisten liikkeiden, kuten La via Campesinan edustajat.

Symposiumien välissä sosiologian professori Boaventura de Sousa Santos rökitti paitsi taloudellisen myös henkisen kriisin kalvamaa Eurooppaa. Hänen mukaansa Euroopalla ei näytä olevan toimivia ideoita kriisien ratkaisemiseksi. Koska Euroopalla, joka on sotkenut omien asioidensa ohella merkittävästi myös globaalia talousjärjestelmää, ei ole tarjota ratkaisuja, de Sousa Santos väittää, että käsissä on episteeminen ongelma. Miten tuottaa sellaista tietoa, jonka avulla kriisit ovat ratkaistavissa? Kun asiat on sotkettu lähtökohtaisesti euroop-

palaisin käsittein ja toimintatavoin, ei ole realistista olettaa, että ne voidaan selvittää samoin eväin. Sen vuoksi olisi syytä kääntyä kehittyvien maiden puoleen. Koska emme kykene itse ratkomaan ongelmiamme, on hyvä kuunnella viisaampia. Kannattaa oppia uusia toisesta ja kolmannelta maailmasta peräisin olevia tapoja ymmärtää ihmisten ja talouden toimintaa, sanoo de Sousa Santos.

Raha ja valta

Yhdessä ruokaan keskittyneessä työryhmässä pohdittiin globaalin elintarvikejärjestelmän taloudellista muutosta ja elintarvikeketjun valtaapitäviä. Ryhmän keskeinen käsite oli financialisation, suomeksi jotain sellaista kuin finanssikapitalisoituminen.

Ryhmässä käsiteltiin esimerkiksi Kiinan ruoantuotantoa ja kuluttajien epäluottamusta paikalliseen elintarvikejärjestelmään. Lukuisien kriisien vuoksi monet kiinalaiset kuluttajat eivät enää luota oman maansa tuotantojärjestelmään. Sen vuoksi he ovat halunneet ottaa elintarvikejärjestelmän omiin käsiinsä, tai ainakin valvontaansa. Yksi tapa on tuottaa ruokaa itse. Kuluttajat ovat perustaneet tähän tarkoitukseen pieniä kollektiivisia puutarhoja, joissa keskitytään esimerkiksi luomu-tuotantoon. Toinen tapa on tehdä lähialueen pienviljelijöiden kanssa vil-

jelysopimuksia. Kuluttajat käyvät itse tiloilla seuraamassa ja valvomassa, että tuotanto on turvallista.

Ryhmässä keskusteltiin myös maan anastamisesta (land grabbing). Se ei ole vain kehittyvien maiden ongelma, vaan työryhmässä esitetyn tulkinnan mukaan anastamista tapahtuu myös länsimaissa. Esimerkiksi se, että sijoitusyhtiöt ja investointipankit hankkivat sijoitusmielessä maatalousmaata, voidaan ainakin joissain tapauksissa ymmärtää paikallisten näkökulmasta maan anastamiseksi.

Maaseutu kulutuksen kohteena

Ruokateemojen ohella ja niitä sivuten työryhmissä keskusteltiin esimerkiksi maaseudun kuluttamisesta. Maaseutu kulutuksen kohteena on Euroopassa hyvin suosittu, jopa muodikas näkökulma. Tällöin kiinnitetään huomiota etenkin siihen, että kulutukseen perustuvat toiminnot kuten matkailu, virkistys, ympäristöpalvelut ja kulttuuriset palvelut alkavat ohjata maaseudun kehitystä ja sosiaalista muutosta alati voimakkaammin. Asian käänttöpuolella on tietenkin perinteisen tuotantotoiminnan roolin heikkeneminen. Maailmankonferenssissa kulutustematiikka ei kuitenkaan ollut erityisen laajalti esillä. Consuming the Rural: Food, Nature and Space -työryhmä keräsi suojiinsa parisenkym-

KUVA 1. Kirkkaanpu-naiset, iloiset veijarit tervehtivät Lissabonin kadulla niin tutkijoita kuin muitakin kulkijoita. Kuva Tuija Mononen

mentä maaseudun kulutusta tarkastelevaa esitelmää. Niiden teemat olivat mukavasti vaihtelevia, sillä empiirisinä kohteina olivat muun muassa ruoka, eläinkysymykset sekä matkailu ja maisema. Esitelmät ja paikoitellen vilkaskin keskustelu toivat havainnollisesti esiin maaseutuun suuntautuvan kulutustutkimuksen heterogeenisen teoria- ja käsitetaustan.

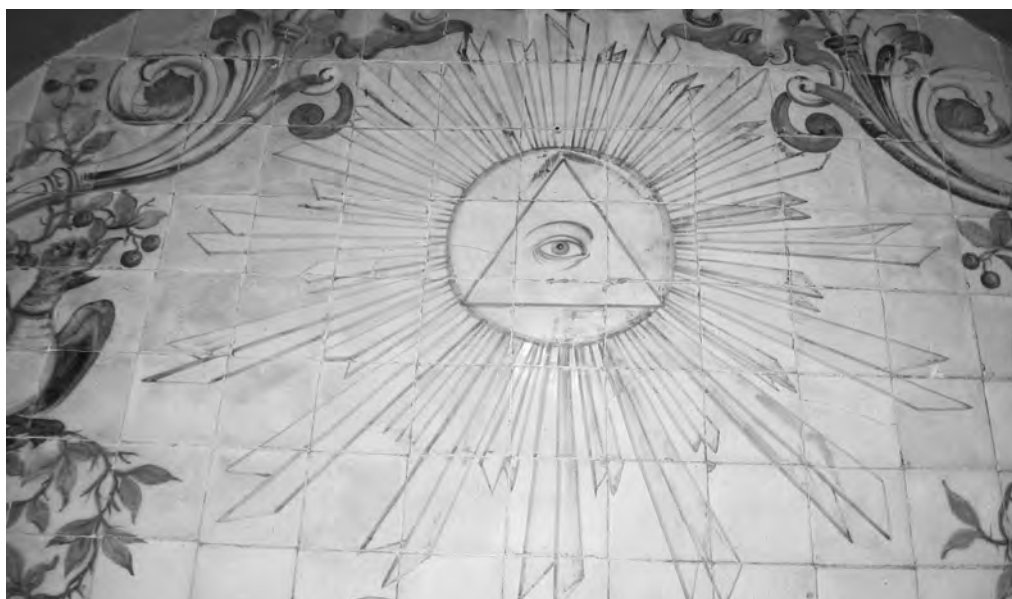
Kohti uutta ruokapolitiikkaa

Perinteisesti ruokapolitiikan ala on määritelty melko suppeasti maatalouden, kulutuksen ja kaupan toisiaan leikkaavan toiminnan alueelle ja usein niin, että ruokaan liittyvä politiikka on ollut pääasiassa maatalousvetoista. London City Universityn tutkijat Tim Lang, David Barling ja Martin Caraher ovat pyrkineet kehittämään ruokapolitiikan käsitettä vastaamaan paremmin 2000-luvun haasteisiin. Uudessa ruokapolitiikassa ravitsemus kytketään tiukasti paitsi terveyteen myös ekologi-

seen perustaansa. Heidän mukaansa ruokapolitiikan ytimen muodostaa triangeli terveys–ympäristö–yhteiskunta. Ruokapolitiikan lähtökohta on kiistämätön: Ihmisen tapa olla maailmassa on syöminen. Ympäristö on perusrakenne, jossa ihminen elää ja syö. Se, mitä ihminen syö, vaikuttaa sekä ympäristöön että terveyteen.

Parhaat apajat rysien takana

Kongressimatkaaja tutustuu luonnollisesti myös paikalliseen ruokatarjontaan. Lissabon on täynnä vaihtoehtoja. Keskustan turistiravintola-alue on luotaantyöntävä ja sieltä kannattaa pysyä poissa. Ruokahalua voikin herisytellä kiipeämällä Chiodossa ja Bairro Altossa sijaitseviin, paikallisten suosimiin herkuttelupaikkoihin. Myös Alfaman ravintoloissa on valinnanvaraa. Illan hämärtyessä paikat täyttyvät hetkessä ja parhaisiin paikkoihin jonotetaan. Yltäkyläisyyden keskellä on pelottavan helppoa unohtaa, että niin monilla on nälkä.

KUVA 2. Uutta kestäväää ruokapolitiikkaa voidaan kuvata kolmiona, joka muodostuu ympäristöstä, yhteiskunnasta ja terveydestä. Kuva on panimoravintola Cervejaria Trindadesta. 1200-luvun lopussa rakennetun luostarin paikalla sijaitseva ravintola on ulkoapäin vaatimaton, mutta kätkee sisäänsä uskomattoman hienoja, koristeellisia, keraamisista laatoista tehtyjä teoksia. Kuva Tuija Mononen